

ספיר וירגלום

אוצר של אבני חושן, פנינים יקרים
חידושים, ביאורים ורעיונות נפלאים
שזורים ומשולבים סיפורי צדיקים
בדרכי טובים ואורחות ישרים

ימי הפורים

משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מנדל פומרניץ שליט"א
אב"ד "באר ישראל"
וריש מתיבתא "עוז והדר"

מהדורת "קרן טללי ברכה"

אוצר פניני החסידות
שעל ידי מכון "אור לישרים" ירושלים - נהריה
תשפ"ד

פורים-כפורים

מי מעכב?

מפרסם הוא מאמר תקוני הזהר הקדוש (תי' כ"א, מז.), שחג הפורים נקרא על שם יום הכפורים, והמליצו צדיקים בשמו 'פורים - כפורים'.

באחת השנים אמר הרב הקדוש רבי אהרן מטשרנוביל זיע"א בסעודת פורים, שכיון שפורים נקרא על שם יום הכפורים, הרי כמו שביום הכפורים צריכים לעשות תשובה, כך גם בפורים. "אבל גלוי וידוע לפניך, רבונו של עולם, כי מחמת חלשת הגוף, דחק הפרנסה ועל הגלות אין לנו את הרחבת הדעת הראויה כדי לעשות תשובה..."

סים הרבי את דבריו, והחל לחלק לכל המסבים שירים, דגים ובשר וכל מיני מטעמים.

הרהיב אחד המקרבים עז, ושאל: "אם גם בפורים צריכים לעשות תשובה כיום הכפורים, מדוע אנו עורכים סעודות גדולות ושותים יין לרב? אמןם אי אפשר לצום, אף מדוע צריך לאכול כל כך הרבה?"

נענה הרבי: "אמןם כן, אבל מפיון שאין לנו הפח והיכלת לעשות תשובה כאשר אנו צמים, צריכים אנו לעשות תשובה דוקא כשאנו אוכלים, שהרי פורים הוא, ונהפוך הוא..."

ואז הרים הצדיק את שתי ידיו כלפי מעלה וקרא: "רבונו של עולם, מבטיח אני לך כי כאשר כל בני ישראל יהיו בריאים וחזקים ולא יהיה עליהם על שבעוד מלכות וגלות, אלא ממון הרבה והרחבת הדעת - ישונו בתשובה שלמה!" (משנת המועדים, פורים ב)

חציו לכם

ענין זה, מדוע שגבה מעלת יום הפורים כל כך, אף למעלה מהיום הקדוש בשנה, באר לנו הרב הקדוש רבי שמחה בונים מפרשיסחא זי"ע (שיח שרפי קודש ח"א, מערכת הרה"ק מפרשיסחא אות לג), מפני שביום הכפורים מעניים את הגוף ובפורים מעניים את

הדעת. כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (מגילה ז): "חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע", וענוי הדעת קשה הוא יותר מענוי הגוף.

והטעם שלמצוה זו על האדם לבטל דעתו בפורים היא משום שעקר הנס נעשה על ידי אסתר שהלכה למלך אחשורוש מבלי לדעת מה יעשה בה, וכך בפורים כל יהודי מבטל את דעתו למלך מלכי המלכים. האכילה והשתיה ביום הפורים לא נועדו להתרוממות הרוח והשמחה בלבד, אלא להשיג על ידם בטול מחלט ודבקות עליונה ומרוממת במלך העולם, וכך לזכות לבחינת יום הפורים שהיא למעלה מבחינת יום הכפורים.

דבר נפלא בענין זה אמר הגאון רבנו אליהו מוילנא זי"ע (ליקוטי הגר"א ענין פורים), שאמר שיום הפורים ויום הכפורים משלימים הם זה את זה לבחינה אחת, ושני חצאים הם; יום הפורים הוא 'חציו לכם' ויום הכפורים הוא 'חציו לה'. והאכילה והשתיה בפורים הנם השלמה לאכילה ושתיה שנוצרכים היו להיות ביום הכפורים כבכל יום טוב.

גלוי זה יש בו לבאר לנו את קבלת התורה מאהבה בנס הפורים, כיון שיום הכפורים הוא יום קבלת לוחות שניות, ועל כן גם יום הפורים הוא יום של קבלת התורה.

וכפי שבאר הרב הקדוש רבי שמואל מסוכוטשוב זי"ע בספרו 'שם משמואל' (תצוה תרע"ט ד"ה ענין) בשם הרב הקדוש רבי יצחק מוורקי זי"ע את הטעם הפנימי לקביעת חכמים שנתן להקדים את קריאת המגלה בכפרים עד ליום י"א אדר, כיון ששלשת ימים אלו - י"א י"ב וי"ג אדר הם כדגמת שלשת ימי הגבלה שהיו לפני מתן תורה.

מהות קבלת התורה בפורים היא אפן הקבלה. שעד עתה הייתה התורה בכפיה אצלם ומעתה קבלוה מאהבה. וכשם שמבאר בספרים הקדושים שבכל חג ומועד ישנה בחינה של קבלת התורה; יום הכפורים שבו נתנו לוחות שניות וחג שבועות שבו קבלנו את התורה כנגד 'תורה שבכתב', חג שמיני עצרת כנגד 'תורה שבעל פה', ול"ג בעמר הוא קבלת התורה לתורת הסוד שבו הלולת רבי שמעון בר יוחאי מחבר הזהר הקדוש.

לעמת זאת, קבלת התורה בפורים אינה כנגד בחינה מיחדת בתורה, אלא דרגה חדשה באפן קבלתה, וזוהי השמחה הגדולה והמיחדת שיש בפורים.

אחת בשנה

רמז לענין זה שאמרו בתקוני הזהר הקדוש שמעתי מכ"ק אדמו"ר מקרעטשוניף-ירושלים שליט"א, שהצביע על כך שאת קריאת פרשת זכור קוראים לרב בשבת שקוראים בה פרשת תצוה.

סיומה של פרשת תצוה הוא בפסוק 'וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים, אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא לה' (שמות ל י).

בפסוק זה מופיע צמד המלים 'אחת בשנה' פעמים. צמד זה מופיע במקום אחד נוסף בתורה, והוא בפרשת אחרי מות בסיומו של סדר עבודת יום הכפורים, בה נאמר 'והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מפל חטאתם אחת בשנה' (ויקרא טז לד).

פעם אחת הרי היא יום הכפורים עצמו, והפעם השניה רומזת ליום הפורים שהוא 'כפורים' ו'קדש קדשים הוא לה'.

אלא שיש לשאל: אם יום הפורים הוא כיום הכפורים, הרי ששוב אינו 'אחת בשנה' אלא פעמים בשנה?

והתשובה היא שאכן פורים הוא כיום הכפורים, אך בכל זאת שונה היא בחינת יום הפורים מבחינתו של יום הכפורים, וכל אחד מהם הרי הוא 'אחת בשנה' בבחינתו הוא.

פורים הוא יום של שמחה עצומה, משתה ושמחה והתבסמות עד דלא ידע, ואלו כיום הכפורים היראה והפחד שולטים, ומתענים כמלאכי השרת.

ומכאן יש לראות עד היכן מעלת עבודת האכילה שמגעת עד לבחינת יום הכפורים, כמפרסם במאמר הזהר הקדוש (ח"ג רעב. רע"מ) ששעת האכילה שעת מלחמת היצר היא.

עבודת המשתה והשמחה לשתי פנים היא: אלו העובדים את הבורא ומקימים אותה פראוי, יכולים לזכות באמצעותה למדרגות גבוהות בעבודת ה', ואלו שחלילה מטרים אותה לדרך הפחיתות, נופלים על ידה.

מצרף לכסף וכור לזהב

ענינו זה התבאר בדברי היהודי הקדוש מפשיסחא ז"ע, שהמשיל את הדבר למלאכת התוף הזהב.

הזהב הנחצב מן האדמה, מערב הוא בחול ובאדמה, ועל ידי התכתו בכור האש הוא מפרד מהם.

אפן ההתוף הוא כזה: תחלה מתיכים את הזהב המערב באדמה מספר פעמים עד שהוא נותר זך וטהור, ולאחר מכן מתיכים שוב את הפסלת שנפרדה מהמתכת על מנת להוציא ממנה את פרוגי הזהב שנותרו מערבים בקרבה.

והנמשל הוא עבודת הברור שבעבורה ירדה הנשמה לעולם הזה.

כידוע, בעת בריאת העולם ובעקבות חטא האדם הראשון נפלו חלקי קדשה לבין הקלפות, ועבודת האדם בעולם הזה היא לכרר את אותם ניצוצות באמצעות עבודת ה' ולהעלותם לשרשם.

כאשר תשלם עבודה זו, יהיה התקון השלם ותבא הגאולה הנצחית.

עבודה זו המשיל היהודי הקדוש לשני השלבים שבתהליך התכת הזהב: תחלה מבררים את הרע מן הטוב ומפרידים אותם על מנת שיהיה הטוב זך ונקי, ולאחר מכן מבררים מתוף הרע הנפרד את הניצוצות הטובים שנותרו דבוקים בו.

זהו ההבדל בין עבודת יום הכפורים לעבודת הפורים: עבודת יום הכפורים היא לברר את הרע מן הטוב ולזקק את הטוב, על כן אין אוכלים ושותים ואין עוסקים בדברים גשמיים שהם בבחינת הרע. בפורים עוברים לשלב השני ומבררים מן הרע הנשאר את ניצוצות הקדשה, ועל כן מרבים במשתה ובשמחה, להוציאם על ידי האכילה והשתיה בקדשה כראוי.

בדרך זו באר היהודי הקדוש את העבדה שלעולם אין יום פורים חל ביום שחל בו יום כפור, על פי הפלל שאמרו במשנה (כלים פ"ז מ"ד) בהלכות טמאת כלים על פי ימי בריאת העולם:

"יש במה שנברא ביום הראשון טמאה, בשני אין בו טמאה, בשלישי יש בו טמאה, ברביעי ובחמישי אין בהם טמאה חוץ מכנף העז וביצת נעמית המצפה, וכל שנברא ביום הששי טמא."

ספיר ויהלום על ימי הפרים האלה קעה

ביום הראשון לבריאה נבראה הארץ שממנה עושים כלי חרס שמקבלים טמאה, ביום השני לבריאה נברא הרקיע שאין בו שיכות של טמאה, ביום השלישי נבראו האילנות מהם מיצרים כלי עץ המקבלים טמאה, ביום הרביעי נתלו המאורות שאין בהם שיכות לטמאה, ביום החמישי נבראו העופות והדגים שאינם מקבלים טמאה, מלבד כנף עוף העזניה וביצת היען המצפה שגזרו עליהם חכמים טמאה, וביום הששי נבראו חיות ובהמות, שרצים והאדם שכלם מקבלים טמאה.

אם נתבונן נשים לב לדבר מפלא: יום הפורים חל בימי ראשון, שלישי וששי שיש בהם טמאה, ולעגמתו יחול יום הכפורים רק בימי שני, רביעי, ושבת שאין בהם טמאה! ויום חמישי הוא היום היחיד שחלים בו הן יום הכפורים והן יום הפורים, לפי שזמן התורה אין בו טמאה, והחכמים הם שגזרו בו טמאה, ויום הפורים עקרו מדברי סופרים.

בכה יאירו הדברים באור יקרות: יום הפורים שבו מתקנים את הרע הנפרד ומעלים את חלקי הקדשה הדבוקים ברע, חל ביום שיש בו טמאה כי זו עבודתו - להעלות מן הטמאה לטהרה.

ואלו יום הכפורים שבו מבררים את האכל מן הפסלת ומזקקים את הטוב, לא יחול ביום שיש בו טמאה, כי עבודתו היא להפריד את הרע מן הטוב.

ויותר מכך: תקופת נס הפורים מעידה על מהותו, כי הוא ארע פאשר היו ישוראל מפזרים בכל העולם, בבחינת הטוב שנמצא בתוך הרע ויש להעלותו. (ליקוטי מהר"א להרה"ק רבי אלעזר מקוויניץ, דף כב:)

עץ יבש

ולאור דבריו העמקים, נראה לפרש ספור מפלא שארע בחצר רבנו החוזה הקדוש מלובלין זי"ע בליל פורים.

באחת השנים, כאשר הלך החוזה לקריאת המגלה לבית המדרש, חש לפתע שרגליו אינן נשמעות לו, כמו יבשו.

לא היתה זו הפעם היחידה שכה ארע לו. סובל היה בגופו את מכאובי חסידיו, ואם היה מאן-דהוא מתנהג שלא כשורה חש היה הרבי בכה בגופו ממש.

אך בעוד בכל פעם היו תלמידיו נושאים אותו, הפעם הזו הפך גופו הטוהר כבד בצורה לא טבעית, וכל התלמידים לא הצליחו להרימו.

תכף ומיד הזעיקו התלמידים את הגדול שבהם, היהודי הקדוש מפשיסחא, שמפרסם ה"ה בגבורתו העצומה, אך אפלו היהודי הקדוש לא הצליח לשאת את רבו. כאשר ראה זאת החוזה, הורה לתלמידים שיירפו מנסיונותיהם.

"בונים החכם ישאני..." אמר, כשפונתו כלפי הרב הקדוש רבי שומחה בונים מפשיסחא זי"ע, שהתפרסם בפקחותו העצומה.

רבי בונים התקרב, ולהפתעת כלם הרים את הרבי בזרועותיו ונשא לבית המדרש בקלות רבה.

ספור טמיר זה שמע הגאון הידען רבי יוסף לוינשטיין מסרוצק זצ"ל מפי אביו החסיד רבי אביש"ל, ששמע מהצדיק המפלא הישיש רבי בנימין מלובלין זי"ע, סופרו ונאמן ביתו של החוזה ומאחרוני תלמידיו, והוסיף, כי לאחר מכן שאל היהודי הקדוש את הרבי רבי בונים מה פון בעת שנשא את הרבי, שבשל כך הצליח שלא כחבריו.

ענה רבי בונים: "כאשר צוה עלי הרבי לשאתו, חשבת בדעתי שמצויים עלי לשאת קורת עץ בעלמא..."

פונתו היתה, שהאחרים הרירו על האחריות העצומה המטלת על כתפיהם ועל המניעות הנסתרות שעומדות בדרכם, וכך רפו ידיהם מאימה, אך הוא, שדמה שאין עליו אלא לעשות מעשה פשוט וסתמי, הצליח בכך.

שבח היהודי הקדוש את הדברים, ופרש לאורם את דברי רש"י על הכתוב 'ויעש כן אהרן' - "להגיד שבחו של אהרן שלא שנה".

על אף שידע אהרן הפהן את מעלת העבודה העצומה בהעלאת נרות המנורה הטוהרה, ואת כל העולמות התלויים במעשהו, לא רתתה ידו ולא רעד גופו, והצליח לקיים את המצוה פראוי (נפלאות היהודי דף כה).

אין לנו השגה בעבדה מסמרת שער זו, בה הרבה הרבי רבי בונים מפשיסחא כי רבו החוזה הקדוש מלובלין, שמלאכים ושורפים רעדו מפניו, הוא כקורת עץ בעלמא, אך עלינו לעמד על כמה פרטים במעשה זה, מהם נוכל ללמד לקח ומוסר לעבודת ה'.

המעשה התרחש בליל פורים, ולא לחנם הדגישו החסידים שספרוהו כי בליל פורים ארע, הם רצו לרמוז כי עמד רבנו הקדוש מפשיסחא על סוד הפורים לברר

ספיר ויהלום עם ימי הפריים האלה _____ קעז

את ניצוצות הטוב מהרע הנפרד. לכן אמר שחשב בדעתו שהוא נושא קורת עץ רחבה המקבלת טמאת מדרס חמורה ואינה נטהרת על ידי טבילה במקוה, לרמז שהרגיש ברבו שהוא מתקן ומברר את הטוב מן הרע המחלט כדברי היהודי הקדוש במהותו של יום הפורים.

על פן אמר החוזה מלובלין שהוא חש שרגליו יבשו, כי חג הפורים מכון למדת 'נצח' שפנגד הרגל, והצרה החוזה לברר ולתקן את חלקי הקדשה כפי עבודת היום.

